una sposa dalla pasta dell'altezza di tre o quattro palmi in circa, ben ornata e vestita. Vi si pone dentro un cestello, il quale vien posto sul capo di un mascherato con in mano una grande collura o cerchio di pasta pura; costui viene accompagnato da un popolaccio, tra questi chi suona, chi balla, chi canta: quindi dopo un gran giro fatto per le pubbliche vie, si ferma nei cantoni delle stesse strade e chi la fa da notaio leggendo un giocoso ed inventato atto matrimoniale a favore della sposa ivi collocata di pasta a vista di tutti, formato in rima maltese, burlesco e ridicolo, e chi prende altro giocoso uffizio, dopo vari giri, molte ciarle, più cicalate carnivalesche, si mangia la stessa sposa di pasta, indi ubbriacati col vino si da fine alla Karcilla" (3).

Konna ilna xi snin li ltqajna' ma' din id-deskrizzjoni meta f'manuskritt ieħor tal-Bibljoteka (4) sibna *Copia di un Contratto di matrimonio in lingua maltese, burlesco, che si recita dalle maschere nel Carnevale.* Dan il-kuntratt qiegħed f'wieħed mit-23 volum manusckritti mħollijin minn I. S. Mifsud u minnu msemmija *Stromati.* Il-kopja tal-kuntratt, li tieħu ħmistax-il faċċata, tidher imniżżla fil-werrej tal-manuskritt imma għal xi raġuni jew oħra ma tniżżletx fil-*Catalogo dei Codici e dei Manoscritti inediti*, maħruġ fl-1856 fi żmien il-Bibljotekarju Cesare Vassallo. Il-kitba ma tingħarafx malajr, imma jekk toqgħod tifhem mis-sens bis-sabar kollu fl-aħħar jirnexxilek taqra dan il-kuntratt, u tinduna wkoll li għalkemm ma hemm l-ebda taqsim ta' versi, il-biċċa l-kbira tal-versi jirrimaw, kif hemm imsemmi fit-tagħrif imħolli minn De Soldanis.

(3) Il-Ms. 143 A huwa kopja pulita tal-Ms. 143 D, u tista' tgħid li jaqblu f'kollox. Imma xi kultant it-tifsir u t-tagħrif li jingħata fil-Ms. 143 D fih xi dettalji li ma jidhrux fl-ieħor. Hekk fil-każ tal-*Qarċilla* nsibu xi tibdil ċkejken fl-aħħar biċċa tat-tifsira li tinqara hekk: "*......chi canta, così dopo un gran giro per le pubbliche vie recitando in ogni cantonata uno che la fa da notaio carnevalesco legge l'atto matrimoniale a favore della sposa ivi collocata a vista di tutti, formato in rima maltese, burlesco e ridicolo, che in più maniere gira per la mano di questi notai di Carnevale; dopo di essere stancati, fatta notte ogni cosa viene divorata da seguaci, e con una ubriacata si da il fine della Karcella*" (R.M.L. Ms. 143 D, f. 237, r). Dettall importanti ħafna li nsibu hawnhekk huwa li dil-kitba taż-żwieġ imqabbla kienet tiġri fl-idejn fost dawk li jagħmluha ta' Nutar fil-ġranet tal-Karnival. Jiġifieri d-drawwa kienet imxerrda ħafna u diġà kien hemm bosta varjanti tal-kuntratt imqabbel.

(4) R.M.L. Ms. 3, pp. 412-426.

Bħalma tistgħu taħsbu, il-versi huma mimlijin ċajt goff, u ħafna minnhom mhumiex xierqa li jidhru stampati, imma mbagħad hemm bċejjeċ li juru tassew ħila fit-tqabbil tal-versi, u l-vokabularju għandu interess ukoll għal min irid jistudja l-isvilupp tal-Malti bħala lsien miktub. Inġibu hawn xi bċejjeċ li jagħtu ħjiel ta' l-istil u l-kontenut ta' dal-kuntratt imqabbel.

Iż-żwieġ taparsi jsir quddiem il-Manifku Nutar Pierotti Agrighentino, "quello che non beve poco vino", u s-sena tissemma li hi l-1760.. Wara preambolu twil fejn jitlob li "minn dak li qed naqralkom ħadd m'għandu jimnaħni", in-nutar iżid igħid :

Inġemgħu kumpannija
W araw ħaġa mibdija
Li hi ż-żwieġ la Maltija.

Iż-żwieġ sa jsir bejn "Nwejża, ta' Zenba u Pietru, bin Sidor" u "Żejpu l-Agħma, bin Demmuc u Vennura", u mbagħad tibda tinqara d-dota :

Tagħtih l-ewwel nett
Għalqa ta' żewġ ħjut (5).
u swejqa bla għanqbut
muswafa mill-banda ta' fuq
fil-kontrada ta' rdum fost il-widien
u hija l-aħjar fost il-ġirien;
appellatur "*ta' lembuba*",
f'banda sigrieta minsuba
igħidulha Id-Dellija
tiswa inqas minn mija,
imdawra bis-sisien
ġewwa fiha hemm l-għarqien
u fiha l-ilma minn kullimkien......
Insibu wkoll imsemmi li
wkoll tagħtih nofs il-ħmar
li kien artab u kien il-ħajja tad-dar,
u għandu sieqU l-leminija
fiha n-nemmelija......

---

(5) *Ħjut*: Dil-kelma fis-sens tagħha hawnhekk tfisser *ħitan*.

U barra minn hekk
tagħtih miegħu kappestru tal-ħarir
li fi żmien kien ħabel ta' żir,
u flok il-farda tagħtih tapit ħamrani
li sar kollu galani......
kif ukoll
gorboġ u gallinar
biex jistrieħu f'nofs in-nhar;
u sodda ta' żewġ xorok
biex ma jsibux x'jieħdu t-Torok,
u tagħtih żewġ imtieraħ
il-wieħed bla suf u l-ieħor fieragħ......
Flimkien ma' dawn
ukoll tagħtih senduq
la fih qiegħ isfel u lanqas għatu fuq
u bit-tavli ta' l-iġnieb
nannuha għamel il-bieb......
Fost ħwejjeġ oħra
ukoll tagħtih newl ġdid
li nannitha nisġet fih ftit,
biċċa nieqes, biċċa mkisser,
kif inhuwa hawna mniżżel;
jonqsu l-ewwelnett il-waqqafiet
li kien missierha għamilhom ġos-sbeniet
u la fih moxt lanqas mekkuk
u la msierek u lanqas lenbub,
la mitwa isfel u lanqas fuq;
u l-felka u ż-żerkuna
saru kull biċċa daqs kemmuna
u d-deff u n-nir kollha miksura......
Iktar:
Tagħtih raddiena mingħajr medda
u tużżana ložor ta' nofs kedda,
u pannell ta' l-ewwel xedda,
u l-mobbli u l-istabbli
biex xħin jimrad ma jmurx il-Kurabbli......
tagħtih ukoll flixkun u qarraba
li kienu t'ommha t-tallaba
u tużżana nkwatri kull wieħed daqs qanniċċ
ma fihom u la xoqqa u lanqas gwarniċ,

pinġuti b'pinna fina
li kienu qamulu inqas minn ċinkwina,
u taghtih inkwatru ieħor indurat
li fih pinġuta l-arma ta' l-ifrat,
u għandu edan l-inkwatru
iżommu fuq il-bieb
biex ikun l-arma tiegħu ta' ħbieb......

Fost il-pattijiet ta' l-aħħar insibu :

Ukoll tagħmillu patt 'l-għarus
m'għandux iżewweġ 'l uliedu man-Naxxarin,
għax rifsu l-bandiera ta' Birkirkara
u kienu nies kefrin.

U iktar 'il quddiem insibu dan :

Ukoll tagħmillu patt
li l-għarusa hija tewmija
u minn wara ftit ħotbija
widnejha naqra kbar
jixbhu lil tal-ħmar;
u ħalqha nitfa kbir,
ġeddumha bħal tal-ħanżir;
imneħirha daqs l-Imdina
li f'wiċċha jagħmlilha żina,
u kull min jiġi jżurha
tilqgħu u ddaħħlu ġewwa l-kċina;
għajnejha żina fuq il-ħabbtejn,
minn waħda għamja werċa
u mill-oħra ma tara xejn.

Barra minn hekk :

Ukoll tagħmillu patt
li għandu jeħodha
l-Imnarja u San Girgor,
iqiegħdha fuq il-ħajt,
u xħin tispiedi l-festa
jixtrilha xriek qubbajt.

Dal-bċejjeċ li tajna huma biżżejjed biex juru illi l-versi kienu jixirqu ħafna għall-granet tal-Karnval. Fit-taqbil hemm ċertu ħsieb argut li jogħġob lill-poplu, u ċ-ċajt jiftiehem mill-ewwel bla tbatija. Imma sew imħabba d-dettalji li fih kif ukoll imħabba l-forma legali u xi espressjonijiet tan-nutari, jidher il dal-kuntratt ma setax kien ħolqien il-poplu. U dan stajna naċċertawh

ukoll il-għaliex, fil-Ms. Nru. 1 tal-Bibljoteka ltqajna ma' ittra, miktuba mit-tabib Malti Giuseppe Demarco lil I. S. Mifsud li diġà semmejna, fejn insibu tagħrif dwar il-ħajja letterarja tas-saċerdot D. Felice Demarco, ħu Giuseppe, imwieled Bormla fid-9 ta' Novembru, 1713. U sewwa sew f'din l-ittra naqraw : "*Felice si mostrò la vena poetica. Nel verseggiare cotante facile ed avvezzo che tanto nelle serie come nelle burlesche non piccoli saggi abbia dato, delle sue in questo genere, felicità. Corre ancora tra molti il suo matrimonio maltese, nel quale vederà...... dei contraenti, ridotto in rima maltese, perchè servisse di passatempo carnivalesco*" (6). Minn dan naraw illi l-kelmiet ta' l-att taż-żwieġ ma kenux ilhom wisq li nkitbu meta De Soldanis fisser x'inhija l-Qarċilla fid-dizzjunarju tiegħu. Kienu biss żieda li saret fis-seklu tmintax, ma' elementi u motivi wisq eqdem ta' drawwa li kienet stabbiliet ruħha bħala mogħdija taż-żmien għan-nies tar-rħula.

Imma l-istorja tal-kitba taż-żwieġ imqabbla ma tieqafx hawn. Sa mitt sena ilu kienet għadha magħrufa u mogħġuba mill-popolu u fl-1864 deher stampat ktejjeb ta' seba' paġni jismu *Zwieg La Maltia*, magħmul biex jagħti ħjiel ta' xeħta drammatika b'ismijiet ta' persunaġġi fittizji. Id-doppjusens hawnhekk jispiċċa għal kollox : il-metru jinħass l-istess u r-rima hija wkoll imbewsa bħal dik tal-Ms. li semmejna. Imma xi motivi ġodda żdiedu, oħrajn jieħdu l-post ta' dawk li jidhru fil-versjoni tas-seklu 18, u hemm ukoll imsemmija ġrajja li kienu għadhom ma sarux meta nkiteb il-Ms. mitt sena qabel. Ngħidu aħna din il-biċċa :

Tagħti wkoll qalziet tad-dokk,
dan jiftakar żgur l-Imblokk,
paħ stvaletti l-iktar fin
jaf l-Irvell tal-Qassisin.

Insibu wkoll imsemmija xi drawwiet qodma tal-għerusija u tat-tiġijiet Maltin li l-lum inqatgħu : ngħidu aħna li l-għarus kien iġib miegħu x-xatrambatra, jew li n-Nutar li jagħmel il-kitba taż-żwieġ jitqiegħed għall-ikla tat-tieġ f'ras il-mejda, u jxarrab karfusa fl-inbid tal-għarusa u tal-għarus.

Sena wara, fl-1865, ħareġ ktejjeb ieħor ta' 15-il paġna, jismu *Chitba Ta Zuieg stenduta min-Nutar Giomu Cepcep fit-18 ta'*

(6) R.M.L. Ms. 1, p. 14.

Frar tal 1865, fl-istess magħmula għal Għana, li reġgħet imbagħad dehret fl-1889. Hawnhekk il-kitba hija iktar drammatizzata, il-versi jitbiegħdu sewwa minn dawk tal-Ms. sew għal dik li hi rima kemm ukoll fl-ideat, li jinħassu affettati. Hekk naqraw li mad-dota l-għarus ħa :

Dar li fiha ħdax-il kamra
Kompriż kollox, sal-kantina;
faċċa front il-bieb, hemm tamra
u siġra oħra wkoll ħdej' dina.

Ġnien mill-isbaħ bosta mfaħħar
fih kull ma jixtieq il-fomm.
il-frott kollu mill-imwaħħar
dak sinjal li l-art iżżomm.

Fih it-tin ta' Zondadari
fih parsott, fih farkizzan,
fih imbagħad eluf ta' qsari
waħda minnhom daqs xitan.

Fih larinġ bid-dewwedija,
fih xi erba' purgulati;
fih għambaqra, fih lumija,
fih rummiena, fih ġelati......

Dawn il-versjonijiet stampati donnhom iżidu jsaħħu t-tifsira li rridu nagħtu aħna lil din id-drawwa tal-*Qarċilla* li semmejna fil-bidu, jiġifieri li kien hemm fiha elementi drammatiċi qodma li maż-żmien ittieħdu u tħaddmu minn xi kittieba u baqgħu jiġu mużjuda u elaborati wara li daħlet l-istampa ħielsa f'Malta fl-1838. U tabilħaqq, jekk inħallu barra l-kelmiet ta' l-att taż-żwieġ u niflu sewwa d-drawwa tal-*Qarċilla* kif kienet f'nofs is-seklu tmintax, naraw li kien hemm xi elementi primitivi ta' drama li juru l-qedem tagħha. Għandna att xeniku li kien jingħata fil-kantunieri tat-toroq, quddiem kulħadd; għandna wieħed maskarat iġorr l-għarusa tal-għaġina fuq rasu; għandna oħrajn jieħdu parti min ta' nutar u min ta' xi ħaġa oħra "*e chi prende altro giocoso offizio*", u fl-aħħarnett, qabel jispiċċa kollox, kulħadd jisker u fost ix-xengil u l-għajat iqattgħu l-*għarusa* u jekluha. Mela

għandna l-azzjoni, li hi ż-żerriegħa ta' kull drama, b'persunaġġi ħajjin u oħrajn sostitwiti minn xbieha.

Sir Edmund K. Chambers kiteb illi "a primitive *ludus* still performed by the folk on seasonal occasions may be expected to have some significance other than that of mere amusement......" (7). U hekk jidher illi l-*Qarċilla* għandha tifsira oħra barra dik ta' mogħdija taż-żmien għall-poplu. Il-*qarċilla*, jew kagħka kbira, hija tal-għaġina, bħalma tal-għaġina wkoll hija l-*għarusa* li jġorr fuq rasu l-istess maskarat li jkollu l-*qarċilla* f'idu. Fl-istess ġranet tal-Karnival niltaqgħu ma' *għarusa* oħra, did-darba tal-Parata. Issa dawn iż-żewġ ideat, l-*għarusa* u l-*qarċilla* li ssir mill-uċuħ tar-raba', huma marbutin sfiq mal-kult tal-fertilità li kien imxerred ħafna ma' kullimkien fil-qedem. U fid-drawwa tagħna bħal naraw fdalijiet ta' xi rit qadim li kien jagħmel sehem minn dan il-kult. Tfakkarna l-*għarusa* ta' dal-ġranet tal-Karnival f'dawk il-*corn maidens* li f'ħafna bnadi tad-dinja kienu jfissru, taħt sura li tidher, l-ispirtu tal-ħajja ta' l-uċuħ tar-raba'. L-għajat u ż-żfin u s-sokor tan-nies madwar l-*għarusa* jfakkarna fid-drawwiet ritwali ta' Djonisju, li l-kult tiegħu kien xtered f'ħafna pajjiżi minn ġot-Traċja. Djonisju wkoll kien alla tal-qamħ u tal-biedja, u skond il-leġġenda, l-għedewwa tiegħu kienu qattgħuh bċejjeċ u keluh imma wara reġa' rxoxta u qam għall-ħajja. U fil-festa tiegħu, li kienet issir kull sentejn, kienu jiġġeddu xeni u dettalji ta' din il-mewta ta' Djonisju, u kienu joqtlu barri jew gidi u jekluh. Imma f'xi postijiet, ngħidu aħna f'Chios u f'Tenedos, kienu jqattgħu bċejjeċ bniedem ħaj, u f'Orchomenus, il-vittma kienet tkun mara mnissla minn familja rjali qadima (8). Ħafna drabi jiġri li fi drawwiet bħal dawn titnaqqas il-ħruxija tar-rit meta tgħaddi minn post għal ieħor, jew meta jilħaq jgħaddi bosta żmien, u għalhekk ma nistagħġbux jekk dan ukoll ġara Malta fi żmien ilu ħafna, u hekk flok ma tinqatel mara veru bdiet tinġarr xbieha ta' mara, l-*għarusa*, li mbagħad kienet tittiekel. U ma nistagħġbux jekk ġara dan hawn. Nafu li fil-Messiku, fost l-Azteki, kien hemm drawwa tixbah ħafna lil tagħna qabel ma marru l-Ispanjoli. Darbtejn fis-sena, f'Mejju u f'Diċembru, kienu jagħmlu xbieha ta' l-alla tagħhom Huitzilopochli

(7) Chambers, E.K.: *The English Folkplay*, p. 216.
(8) Frazer, J.G.: *The Golden Bough*, Abridged edition in one volume. New York, Macmillan, 1947, p. 392.

jew Vitzilipuztli, xbieha tal-għaġina li wara kienet tittiekel minnies li jkun hemm (9).

Minn dan li għidna nistgħu ngħidu li fid-drawwa tal-*Qarċilla* għandna fdalijiet ta' xi rit qadim li kien isir qabel għeluq ix-xitwa, qabel ma terġa' sena ta' ħdura u ta' wċuh kotrana. Hemm ukoll f'dawn il-fdalijiet rabta mal-kult ta' Djonisju bħala alla tal-biedja kif ukoll bħala protettur tad-dielja u tax-xorb. Dwar il-biċċa ta' l-att taż-żwieġ, imbagħad, din għandha tirqies għaliha, bħala żieda li saret wisq wara, u li tista' tixħet dawl fuq il-bidu tat-teatru komiku Malti.

(9) *Ibidem*, p. 488.